

ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ

Навчально-науковий інститут денної освіти

Кафедра економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

«Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків»

на 2023-2024 навчальний рік

Курс та семестр вивчення	4 курс, 8 семестр
Освітня програма/спеціалізація	«Бізнес-економіка»
Спеціальність	051 Економіка
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Ступінь вищої освіти	Бакалавр

Науково-педагогічний працівник, який веде дану дисципліну –

Перебийніс Василь Іванович, професор кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем, доктор економічних наук, професор

Контактний телефон	50-92-05
Електронна адреса	perebyynis@gmail.com
Розклад навчальних занять	http://schedule.puet.edu.ua/
Консультації	он-лайн: електронною поштою, пн-пт з 10.00-17.00
Сторінка дистанційного курсу	https://el.puet.edu.ua/

Опис навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни	Набуття майбутніми фахівцями теоретичних знань і практичних навичок, що дають змогу здійснювати обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків виробничо-комерційної діяльності суб'єктів господарювання
Тривалість	5 кредитів ЄКТС/150 годин (лекції 20 год., практичні заняття 40 год., самостійна робота 90 год.)
Форми та методи навчання	Лекції та практичні заняття в аудиторії та виїзні, самостійна робота поза розкладом. Методи – словесні, наочні, практичні.
Система поточного та підсумкового контролю	Поточний контроль: відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; доповіді з рефератами та їх обговорення; тестування; поточна модульна робота Підсумковий контроль: залік (ПМК)
Базові знання	Наявність знань з дисципліни «Бізнес-економіка»
Мова викладання	Українська

Перелік компетентностей, які забезпечує дана навчальна дисципліна, програмні результати навчання

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
<p>ПР 5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади).</p> <p>ПР 10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники, які характеризують результативність їх діяльності.</p>	<p>ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК 9. Здатність до адаптації та дій в новій ситуації.</p> <p>ЗК 11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>СК 2. Здатність здійснювати професійну діяльність у відповідності з чинними нормативними та правовими актами.</p> <p>СК 8. Здатність аналізувати та розв'язувати завдання у сфері економічних та соціально-трудових відносин.</p> <p>СК 10. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, управлінської, облікової інформації для складання службових документів та аналітичних звітів.</p>

Програмні результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач
<p>ПР 12. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.</p> <p>ПР 16. Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки.</p>	<p>СК 11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію.</p> <p>СК 12. Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі конкретних ситуацій, пропонувати способи їх вирішення.</p> <p>СК 13. Здатність проводити економічний аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, оцінку їх конкурентоспроможності.</p> <p>СК 14. Здатність поглиблено аналізувати проблеми і явища в одній або декількох професійних сферах з врахуванням економічних ризиків та можливих соціально-економічних наслідків.</p>

Назва теми	Види робіт	Завдання самостійної роботи у розрізі тем
Модуль 1. Особливості ухвалення господарських рішень		
Тема 1. Сутнісна характеристика господарських рішень.	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи; тестування	Підготувати доповіді на теми: 1. Господарські рішення та їх види 2. Форми розробки та реалізації господарських рішень 3. Класифікація господарських рішень за певними ознаками. 4. Якість та ефективність господарських рішень
Тема 2. Технологія прийняття рішень господарської діяльності	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи; тестування	Підготувати доповіді на теми: 1. Процес прийняття господарських рішень 2. Основні моделі та засоби прийняття рішень 3. Характеристика процесу прийняття господарських рішень
Тема 3. Методичні основи підготовки господарських рішень	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи; тестування	Підготувати доповіді на теми: 1. Статистичний метод розроблення господарських рішень. 2. Метод експертних оцінок та межі їх застосування. 3. Аналітичний метод розроблення господарських рішень.
Тема 4. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання їх ефективності	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи; тестування	Підготувати доповіді на теми: 1. Обґрунтування й оцінка варіантів господарського рішення. 2. Система забезпечення раціональності рішень. 3. Процеси створення рішень. 4. Загальна модель процесу прийняття рішення.
Тема 5. Прогнозування та аналіз господарських рішень	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи	Підготувати доповіді на теми: 1. Сутність та завдання прогнозування. 2. Види прогнозів господарських рішень. 3. Методи та принципи прогнозування. 4. Методи аналізу господарських рішень та сфери їх застосування.
Тема 6. Невизначеність як першопричина ризику підприємницької діяльності	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи	Підготувати доповіді на теми: 1. Сутність та основні причини невизначеності. 2. Видова класифікація невизначеності. 3. Урахування невизначеності в управлінні підприємством та засоби її зниження. 4. Використання ймовірнісного підходу для обґрунтування господарських рішень в умовах невизначеності.
Тема 7. Критерії прийняття рішень в умовах невизначеності	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи	Підготувати доповіді на теми: 1. Критерії обґрунтування й прийняття господарських рішень в умовах невизначеності та їх характеристика. 2. Матриця прибутків і матриця витрат, особливості їх побудови. 3. Критерії прийняття рішень в умовах повної невизначеності. 4. Критерії прийняття рішень в умовах часткової невизначеності. 5. Умови оптимальності альтернатив за різними критеріями прийняття рішень в умовах ризиків.

<p>Тема 8. Теорія корисності та її застосування у процесах прийняття рішень</p>	<p>Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи</p>	<p>Підготувати доповіді на теми: 1. Теорія корисності у системі процесів прийняття рішень. 2. Детермінований еквівалент лотереї, премія за ризик та страхова сума. 3. Методика побудови функції корисності. Очікувана корисність події. 4. Аксиоми теорії очікуваної корисності. 5. Умови схильності, несхильності та байдужості до ризику. 6. Типи осіб, що приймають рішення за ставленням до ризику.</p>
<p>Модуль 2. Підприємницькі ризики та критерії прийняття господарських рішень</p>		
<p>Тема 9. Підприємницькі ризики та їх вплив на прийняття господарських рішень</p>	<p>Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи</p>	<p>Підготувати доповіді на теми: 1. Характеристика ризику як економічної категорії. 2. Класифікація підприємницьких ризиків 3. Чинники впливу на ступінь ризику. 4. Функції ризику в підприємницькій діяльності.</p>
<p>Тема 10. Критерії прийняття господарських рішень за умов ризику</p>	<p>Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи</p>	<p>Підготувати доповіді на теми: 1. Характеристика критеріїв прийняття рішень за умов ризику. 2. Оптимальні альтернативи за допомогою критеріїв Байеса (за умов відомих імовірностей станів). 3. Оптимальні альтернативи за допомогою критеріїв Лапласа, Вальда, Севіджа (за умов повної невизначеності). 4. Оптимальні альтернативи за допомогою критеріїв Гурвіца (з коефіцієнтом оптимізму).</p>
<p>Тема 11. Прийняття рішень у конфліктних ситуаціях</p>	<p>Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи</p>	<p>Підготувати доповіді на теми: 1. Особливості прийняття рішень у конфліктних ситуаціях. 2. Сутність теорії ігор. 3. Чиста та змішана стратегії.</p>
<p>Тема 12. Обґрунтування фінансових та інвестиційних рішень за умов ризику</p>	<p>Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи</p>	<p>Підготувати доповіді на теми: 1. Прийняття фінансових рішень за умов ризику (портфелі Г. Марковіца і Р. Гобіна). 2. Теорія оптимального портфеля. 3. Інвестиційні рішення та критерій їх прийняття.</p>
<p>Тема 13. Якісне оцінювання підприємницьких ризиків</p>	<p>Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи</p>	<p>Підготувати доповіді на теми: 1. Методологія аналізу та оцінки ризику. 2. Показники оцінки економічного ризику. 3. Сутність і групування якісних методів оцінювання ризику. 4. Метод мозкового штурму. 5. Методи експертних оцінок. 6. Методи асоціацій та аналогій. 7. Метод Дельфі.</p>
<p>Тема 14. Кількісне оцінювання підприємницьких ризиків</p>	<p>Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи</p>	<p>Підготувати доповіді на теми: 1. Використання кількісної оцінки ризику для ухвалення господарського рішення. 2. Оцінка втрат при ухваленні господарського рішення в умовах ризику.</p>

		<p>3.Втрати у виробничому підприємстві.</p> <p>4.Втрати у комерційному підприємстві.</p> <p>5.Втрати у фінансовому підприємстві.</p> <p>6.Статистичні розподіли втрат.</p>
Тема 15. Основи ризик-менеджменту	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи	<p>Підготувати доповіді на теми:</p> <p>1.Загальні положення ризик-менеджменту та його структурна схема.</p> <p>2.Правила ризик-менеджменту.</p> <p>3.Організація процесу управління ризиками.</p> <p>4.Методи управління економічними ризиками та оцінка ефективності їх застосування.</p> <p>5.Стратегія ризик-менеджменту.</p>
Тема 16. Напрями і методи регулювання та зниження ступеня ризику	Відвідування занять; захист домашнього завдання; обговорення матеріалу занять; виконання навчальних завдань; завдання самостійної роботи	<p>Підготувати доповіді на теми:</p> <p>1.Основні прийоми зниження ступеню ризику.</p> <p>2.Диверсифікація ризику, її види, сфери застосування.</p> <p>3.Передача (трансфер) ризику. Типи і види контрактів.</p> <p>4.Страховання, його сутність, види. Самострахування.</p> <p>5.Хеджування як форма страхування валютних та цінних ризиків.</p> <p>6.Інші заходи зниження ризику.</p>

Інформаційні джерела
Основні:

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Національний класифікатор України. Класифікація видів економічної діяльності. ДК

009:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>

3. Балуєва О. В., Моргачов І. В., Корнілова О. В. Управління економічними ризиками підприємств : навч. посіб. Кременчук : ПП Щербатих О.В., 2020. – 288 с.

4. Гірняк О. М., Лазановський П. П. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Львів : Українська академія друкарства, 2019. 268 с.

5. Ігнашкіна Т. Б., Гончарук О. В., Кербікова А. С. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Частина 1 : навчальний посібник. Дніпро : НМетАУ, 2021. 106 с.

6. Ігнашкіна Т. Б., Гончарук О. В., Найдовська А. О. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків. Частина 2 : навч. посібн. Дніпро : Україн. держ. ун-т науки і технол., 2023. 114 с.

7. Обґрунтування господарських рішень і оцінювання ризиків: дистанційний курс / Укладач Животенко В. О. URL: <http://www2.el.puet.edu.ua/st/course/view.php?id=678>

8. Петруня Ю. Є., Літовченко Б. В., Пасічник Т. О. та ін. Прийняття управлінських рішень: навчальний посібник ; за ред. Ю.Є. Петруні. 4-те вид., переробл. і доп. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2020. 276 с.

9. Полінкевич О. М., Волинець І. Г. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : навч. посіб. Луцьк : ВежаДрук, 2018. 336 с.

10. Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

12. Офіційний сайт Департаменту економічного розвитку, торгівлі та залучення інвестицій Полтавської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. URL: <https://economy.poda.gov.ua/?categoryId=9607>

13. Офіційний сайт Головного управління статистики в Полтавській області [Електронний ресурс]. URL: <https://www.pl.ukrstat.gov.ua/>

14. Global Institute for Risk Management Standards. URL: <http://g31000.org/>

15. Federation of european risk management associations. URL: [ferma ua](http://ferma.ua)

Додаткові:

16. Бугров О., Бугрова О., Лук'янчук І. Модель ухвалення рішення щодо страхування інвестиційного ризику проєкту в контексті поведінкових фінансів і теорії контрактів. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. № 2 (49). DOI: 10.55643/fcартп.2.49.2023.3997

17. Соколовська Н. С. Модель інтеграції операційного ризик-менеджменту в систему прийняття рішень банку. *Бізнес Інформ*. 2022. №4. С. 130–137. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-130-137>

18. Соціально-економічний розвиток України: моделі, механізми, стратегії: монографія / М. Є. Рогоза, В. І. Перебийніс, К. Ю. Вергал та ін.; за наук. ред. д. е. н., проф. М. Є. Рогози. Полтава : ПУЕТ, 2021. 148 с.

19. Томак О. О. Вплив резильєнтності на прийняття управлінських рішень медичною службою ЗСУ в умовах ризику та невизначеності здоров'язбережувального простору. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023, № 7. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-02-05>

20. Boitnott, John. Types of Business Risks to Plan For. *American-Express*. August 06, 2021 . URL: <https://www.americanexpress.com/en-us/business/trends-and-insights/articles/7-business-risks-every-business-should-plan-for/>

21. Lawton, George. 12 top enterprise risk management trends in 2023. Published: 03 Aug 2023. URL: <https://www.techtarget.com/searchcio/feature/8-top-enterprise-risk-management-trends>

22. Rogoza M., Perebyynis V., Verhal K.. Cooperation and integration processes and models in context of development of branches of economy and territories. *Virtual Economics*, Vol 2 No 1 (2019), p. 49-63.

23. Rogoza M. Y., Perebyinis V. I., Kuzmenko O. K. Theoretical and methodological tools for determination of dominant threats in information and analytical support of economic security. *Proceedings of the International Scientific and Practical Internet Conference "Business Intelligence: Models, Methods And Techniques"*. March 3-5, 2021. К. : NAU, 2021. P. 52 – 55. URL: <http://feba.nau.edu.ua/images/conf-ec-2021/conf-2021.pdf>

Програмне забезпечення навчальної дисципліни

- Пакет програмних продуктів Microsoft Office.

Політика вивчення навчальної дисципліни та оцінювання

Політика оцінювання здобувачів вищої освіти. Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модулів відбувається із дозволу провідного викладача за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Положення про організацію освітнього процесу <https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-procesu.pdf>

Положення про порядок та критерії оцінювання знань, вмінь та навичок здобувачів вищої освіти https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/polozh_por_kryt_ocinyuvannya.pdf

Порядок ліквідації здобувачами вищої освіти академічної заборгованості <https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/poryadok-likvidacziyi-zdobuvachamy-vyshhoyi-osvity-akademichnoyi-zaborgovanosti.pdf>.

Положення про повторне навчання https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/poloz_pro-povt-navch.pdf

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим компонентом. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в режимі он-лайн.

Політика щодо академічної доброчесності. Здобувач повинен дотримуватися принципів академічної доброчесності, зокрема недопущення академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування під час поточного, рубіжного та підсумкового контролю. Списування під час контрольних робіт та поточних тестів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття. В ПУЕТ діють:

Кодекс честі студента https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/kodeks_chesti_studenta.pdf.

Положення про академічну доброчесність https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/polozh_akadem_dobrochesnist.pdf

Положення про запобігання випадків академічного плагіату <https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/polozhennya-pro-zapobigannya-vypadkam-akademichnogo-plagiatu.pdf>.

Політика визнання результатів навчання визначена такими документами:

Положення про порядок перезарахування результатів навчання, здобутих в іноземних та вітчизняних закладах освіти https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/polozh_por_perezarah_rez_zvo.pdf.

Положення про академічну мобільність здобувачів вищої освіти https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/polozha_pro_akademichnu_mobilnist.pdf

Положення про порядок визнання результатів навчання здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти <https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/polozhennya-pro-poryadok-vyznannya-rezultativ-navchannya-zdobutyh-shlyahom-neformalnoyi-ta-abo-informalnoyi-osvity.pdf>; інфографіка (розділ Освіта/Організація освітнього процесу/Неформальна освіта) <https://puet.edu.ua/neformalna-osvita/>.

Політика вирішення конфліктних ситуацій:

Положення про правила вирішення конфліктних ситуацій <https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/polozhennya-pro-pravya-vyrishennya-konfliktnyh-sytuacij-u-puet.pdf>

Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю у формі екзамену https://puet.edu.ua/wp-content/uploads/2023/07/poloz_pro-apel_pidscontr.pdf

Уповноважена особа з питань запобігання та виявлення корупції <https://puet.edu.ua/zapobigannya-ta-protidiya-korupciyi/>.

Політика підтримки учасників освітнього процесу:

Психологічна служба: <http://puet.edu.ua/psychologichna-pidtrymka-v-puet/>.

Студентський омбудсмен (Уповноважений з прав студентів) ПУЕТ <http://puet.edu.ua/other-divisions/studentskyj-ombudsmen-upovnovazhenyj-z-prav-studentiv-puet/>

Уповноважений з прав корупції <https://puet.edu.ua/zapobigannya-ta-protidiya-korupciyi/>

Безпека освітнього середовища: Інформація про безпечність освітнього середовища ПУЕТ наведена у вкладці «Безпека життєдіяльності» <http://puet.edu.ua/pro-puet/bezpeka-zhyttyediyalnosti/>

Безпека освітнього середовища: Інформація про безпечність освітнього середовища ПУЕТ наведена у вкладці «Безпека життєдіяльності» <http://puet.edu.ua/uk/bezpeka-zhittiediyalnosti>

Оцінювання

Підсумкова оцінка за вивчення навчальної дисципліни розраховується через поточне оцінювання

Види робіт	Максимальна кількість балів
Модуль 1 (теми 1-8): виконання навчальних завдань (25 балів); тестування (5 балів); поточна модульна робота (10 балів)	50
Модуль 2 (теми 9-16): виконання навчальних завдань (40 балів); поточна модульна робота (10 балів)	50
Разом	100

Система нарахування додаткових балів за видами робіт з вивчення навчальної дисципліни

Форма роботи	Вид роботи	Бали
1. Навчальна	Виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань підвищеної складності	10
2. Науково-дослідна	1. Участь у наукових гуртках	10
	2. Участь в наукових студентських конференціях: університетських, міжвузівських, всеукраїнських, міжнародних	20

За додаткові види навчальних робіт студент може отримати не більше 30 балів. Додаткові бали додаються до загальної підсумкової оцінки за вивчення навчальної дисципліни, але загальна підсумкова оцінка не може перевищувати 100 балів

Шкала оцінювання здобувачів вищої освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Дуже добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно достатньо
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни

